

СТАНОВЛЕННЯ КОСТЮМУ СУЧАСНОЇ НАДДНІПРЯНЩИНИ

Гордова Т. Ф., заслужений художник України, мистецтвознавець

Анотація. У статті розглянуто перспектива розвитку та витoki українських стрoїв Черкаського краю, їх місце та роль в навчальному процесі відділення художнього моделювання одягу кафедри дизайну Черкаського державного технологічного університету.

Ключові слова: костюм, дизайн одягу, етнографія Наддніпрянщини.

Аннотация: Гордова Т. Ф. **Костюм современной Надднепрянщины.** В статье рассмотрены перспективы развития и истоки украинских костюмов Черкасского региона, их место и роль в учебном процессе отделения художественного моделирования одежды на кафедре дизайна ЧГТУ.

Ключевые слова: костюм, дизайн одежды, этнография центральной Украины.

Annotation. Gordova T. F. **The suit of the modern Dnepr region.** The prospect of development and sources of Ukrainian costume, Cherkassy region, in education service of CSTU, Chair of Design are considered in the article.

Keywords: Costume, design, ethnography of central Ukraine

Постановка проблеми. Мистецтво дизайну одягу, як одна із форм сучасного життя українського народу, не може не носити національних особливостей краю, декорування, оздоблення. Тому метою цієї статті є дослідження процесу формування складових художньо-образного вирішення традиційного народного костюму центральної частини України, регіону Наддніпрянщини, як основного джерела у створенні студентами-дизайнерами сучасного костюму.

Виклад основного матеріалу. Сучасний і народний костюм, шляхи їх єднання та популярності, естетика і утилітарність – питання, що хвилюють відомих дизайнерів, викладачів та початківців на шляху становлення художника – дизайнера одягу. Особливо, якщо розглядати одяг, як твір мистецтва сучасного українського народу такого етнографічного регіону, як Наддніпрянщина.

Шляхи розвитку українського вбрання залежать від різних факторів: політичних, економічних, соціальних. Україна кінця ХХ початку ХХІ століття – це незалежна від імперії Радянського Союзу держава, яка входить у світову співдружність, як країна з власною мовою та культурою. Однією із складових культури є культура одягу і, особливо, культура національного вбрання. Цей період є часом великої, швидкої міграції народу України у світ, що призводить до загальної глобалізації суспільства, швидкої інтеграції української особистості у загальносвітові тенденції розвитку. Як наслідок – уніфікація світової моди об'єднує народи й стирає їх національні особливості. Усвідомлення українського народу як нації з характерними, тільки їй притаманними атрибутами, з розумінням етнографії, орнаментики, звичаїв та обрядів, повинно трансформуватися у внутрішніх та зовнішніх проявах. Однією із складових якого є зовнішнє, зорове виділення особистості як представника України.

Не менш важливо вирізнити себе з різнобарвності етнографії України. Наддніпрянщина, Поділля, Полісся, Полтавщина, Слобожанщина, Покуття, Гуцульщина, Закарпаття, Херсонщина, Бессарабія – регіони багаті характерними зразками архітектури та народного одягу, які мають свої етнографічні особливості і тим вирізняються. Багатобарвність народних строїв, їх оздоблення наштовхує дослідників і розробників сучасного одягу звертатися до першоджерел.

Етнографія Наддніпрянщини склалася давно, під впливом різних політичних та економічних чинників. Народні костюми вирізнялися своєю рослинною орнаментальністю, яскравістю колориту, гармонією форми та своєрідністю силуету. Особливо це видно у народному жіночому одязі, який вдало доповнювався аксесуарами: намистом, дукачами, кульчиками; головними уборами: вінком, очіпком, хустками; виробами із шкіри: поясами, черевиками, сумками. Усі ці атрибути створюють неповторний образ української жінки, як рівноправної особи суспільства.

Чоловічі костюми Наддніпрянщини добре оздоблені, стримані у своєму колориті, утилітарні, добротні. Virізнюються чітким силуетом, пропорційністю, своєрідним колоритом. Зразки історичного народного костюму ми знаходимо у музеях та етнографічних експедиціях по області. Інтерпретацію на народний костюм – бачимо у театральних постановках та концертних програмах. Надзвичайно рідко бачимо народний одяг у повсякденні. Основна причина – це відсутність сучасного українського одягу на прилавках наших крамниць. Архаїчність, історичність, консерватизм форми і методів, велика вартість оздоблення не дозволяють сучасній людині носити такий одяг щодень. Але національна ідентичність – це те, що вирізняє нас від інших народів, стерта і ми носимо другорядний одяг з різних країн ототожнюючи себе із світом. Інтеграція у світову моду сучасного черкащанина відбулася. Виникає потреба у поверненні етнографічних елементів оздоблення сучасного одягу, зберігаючи силует і крій народного чи сучасного костюму. Над цією проблемою працюють, зокрема, викладачі та студенти кафедр дизайну одягу по всій Україні.

Моделюванням одягу займається багато учбових центрів Черкащини, серед них яскравим явищем є відділення художнього моделювання одягу кафедри дизайну Черкаського державного технологічного університету (ЧДТУ). Створене у кінці ХХ століття, воно успішно розвивається і направляє свої зусилля на створення сучасних строїв центральної України, особливо – Наддніпрянщини. Для цього проводяться народознавчі практики у селах області, вивчаються регіональні відмінності народного вбрання, які фіксуються студентами під час етнографічної практики. А потім втілюються у нові, неповторні зразки сучасного костюму, які звучать, як твори мистецтва дизайну одягу, а моделювання сучасного костюму сприймається, як нове, самобутнє, функціональне і потрібне для визначення етнографії особистості. Трансформація народних прийомів у оздобленні сучасного одягу пропонується студентам, які успішно виконують поставлені задачі на курсових та дипломних роботах.

Глобальність мистецтва і, особливо, глобальність стильових тенденцій костюмів вплинула на форми та силует сучасного одягу народу Черкащини. На перший погляд глобалізація стерла кордон між національним і сучасним. Протистоять два чинники: консервативність села і світова глобалізація міста, які ділять і, водночас, поєднують українське суспільство, яке не може знайти середину між етнографією і сучасністю, не знайдений загальний знаменник. Важку задачу поєднання народного і сучасного, у якій головну роль відіграє український костюм з рисами етнографії Наддніпрянщини, ставлять своїм студентам викладачі. Для цього проводяться народознавчі практики по Черкащині, записуються і зберігаються народні звичаї пов'язані з народними святами Купала, Різдва, Великодня, Маковія, Спаса. Особливо зберігаються традиції краю у весільному вбранні. Традиція розношення по селу запрошень “шишок”, що проходить на передодні весілля відбувається у народному

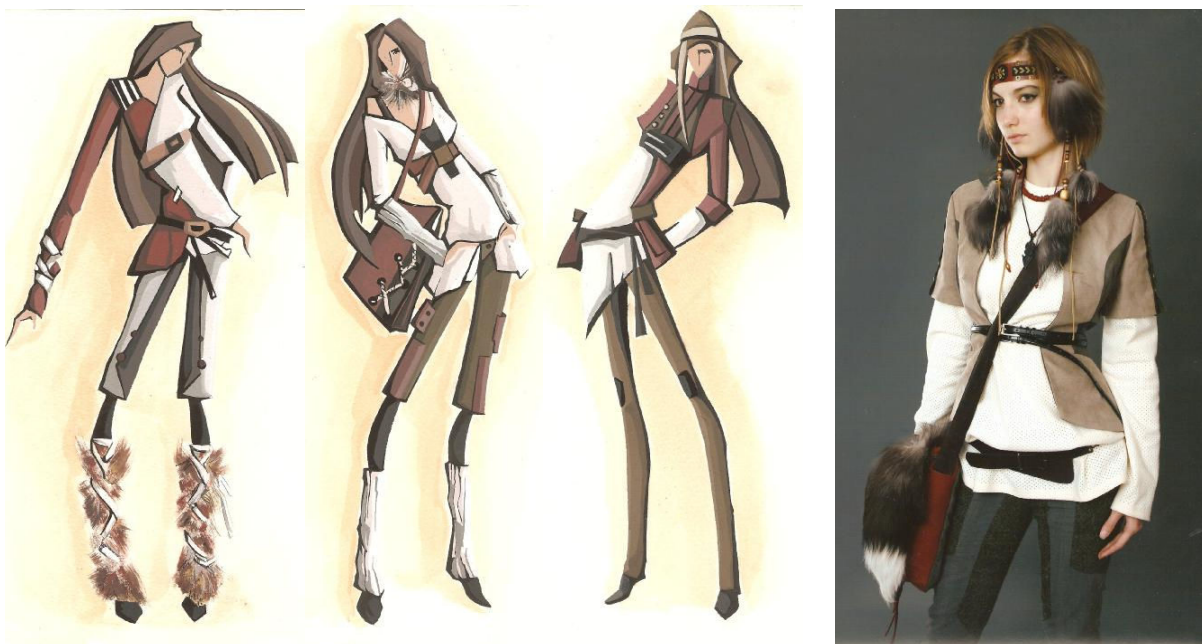
строї, яскраво розкриває звичай, як складова частина майбутнього весілля. Весільні обряди Черкаських сіл носять дещо еклектичний характер і більш відображаються у театральності весільного дійства.

Ініціатива збереження, вивчення традицій їх фіксування та відтворення у нових сучасних формах належить викладачам та студентам кафедри дизайну ЧДТУ під керівництвом доктора наук, професора Н.Г. Романенко. Праця колективу відділення дизайн одягу над створенням колекцій одягу “от котюр”, “прет-а-порте”, авангарду ґрунтується на зразках народних костюмів Наддніпрянщини, вона достатньо досконала і базується на науковій основі. Етнографічні практики студентів третього курсу вишукують народні костюми для базових матеріалів різних етнографічних регіонів Черкащини: Східного Поділля, Наддніпрянщини, північно-західної Полтавщини. Польові дослідження, що проводяться доцентом кафедри, Заслуженим майстром народної творчості Ольгою Мартиною знаходять відголос у сучасних костюмах. Викладачі та студенти фіксують приклади народного вбрання з сіл Наддніпрянщини та трансформують в різноманітні колекції одягу, де першим етапом є створення театральної етнографічної колекції для сценічних колективів. Розвиток українських традицій у сучасному одязі достатньо складна і благородна задача. Вклад викладачів у мистецьку палітру Черкащини неоціненний і необхідний для подальшого розвитку сучасного костюму.

На прикладі етнографічної практики можливо дослідити творчий процес пізнання та розвитку теми та розробки її у сучасному молодіжному одязі. Частина курсових, дипломних робіт яскраво виявляє результати етнографічної практики. Щорічні покази ескізів студентів четвертого курсу демонструють неабиякі знання етнографії та уміння їх втілити у формах сучасного одягу. Продовження вдосконаленого вивчення народних традицій реалізується у курсових та дипломних роботах бакалаврів, спеціалістів, магістрів. У колекціях різних напрямків та стилів студенти під керівництвом колективу викладачів – художників та конструкторів–технологів втілюють своє власне бачення сучасного одягу за мотивами народного вбрання. Хоча при створенні колекцій у творчому процесі беруть участь викладачі-модельєри, викладачі-дослідники, викладачі-конструктори, головну роль у цьому процесі займає керівник і студент. Від їх співпраці залежить доля майбутньої колекції та її автора. Наприклад, ескізи колекції одягу студентки Софії Матвєєвої (2006-2007 р.) переконують у вірності наукового підходу до навчального процесу викладачами кафедри.

Набуті знання дозволяють по закінченні університету відбутися майстрам, професійним дизайнерам одягу. Цікаві колекції студентів Шульги Аліни, Лупіної Ірини, Макарової Ірини (рис. 3), Макаренко Наталії, Гаращенко Олени, Шевченко Світлани, Бордунос Ганни випускників 2006-2008 років навчання на тему українського історичного костюму Наддніпрянщини.

Пластика графічного рішення ескізів, незвичайна подача колекції яскраво відображена у костюмах Аліни Шульги за мотивами костюмів часу

Рис. 1. Робота студентки VI курсу А. Шульги за мотивами костюмів часу Великого переселення народів

Рис. 2. Ескізи колекції одягу за мотивами Трипільської культури студентки VI курсу С. Гніденко

Рис. 3. Випускна робота бакалавра І. Макарової за мотивами дівочих костюмів Наддніпрянини

Великого переселення народів. Загальний колорит, композиція, сучасність виконаного костюму підкреслює витоки та світобачення автора (А. Шульга, диплом бакалавра за 2008 р. Керівники: О. М. Лагода, А. П. Бердник) (рис. 1). Дизайн-проект колекції вбрання для колективу музичного гурту “Даха-Браха”, (І. Макарова, диплом спеціаліста 2009 р. Керівник О.М. Лагода) вражає народністю, сценічністю, динамічністю, кольоровим та графічним вирішенням. Образи костюмів для сцени різноликі та загальні одночасно, оскільки підкреслюють образ гурту та індивідуальність його виконавців. Знання народного костюму використані у оформленні музичного ансамблю є глибоко народні по духу та сучасні у своїй суті.

Технічний прогрес і людина, глобальність, знання народної символіки українців відображена у ескізах і костюмі “прет-а-порте” виконаному для захисту диплому бакалавра Гніденко Світланою (керівники: О.М. Лагода, Т.А. Куліш, Т.С. Хутка) (рис. 2). Поєднання народного костюму з сучасним світобаченням, комунікабельністю та зручністю простежуються у колекції Лупіної Ірини (диплом бакалавра за 2008 р. Керівники: О.М. Мартинова, конструктор А.П. Бердник). Колекція прет-а-порте Ірини Лупіної мобільна та утилітарна водночас, сучасна за формою. Вона поєднує в собі етнографію Черкащини і динаміку сучасного життя. Витончено й вишукано виглядає дипломна робота Людмили Рудник під назвою «Міртова гілочка» (диплом бакалавра за 2009 р. Керівники: О.М. Мартинова, Т.С. Хутка).

Мистецькі пропілеї відділення дизайну одягу, які створила кандидат наук, доцент Оксана Лагода, скоро наближається до ювілею і ясно, що така праця потребує відповідного аналізу, осмислення навчального процесу його удосконалення для подальшого розвитку.

Шлях від філіалу Харківської державної академії дизайну і мистецтва до кафедри дизайну з окремими відділеннями, з повною вищою освітою усіх рівнів – бакалавр, спеціаліст, магістр – складний, але плідотворний. Вчорашні випускники створюють свої творчі осередки у різних містах і селах області цим самим виховують бажання до поєднання сучасного одягу з народними костюмами Наддніпрянщини. Виготовляючи нові колекції для своїх героїв молоді художники-модельєри збагачують загальний стан мистецтва одягу краю, який вони черпають з народних джерел, глибинні знання мистецтва свого народу молоді художники перевтілюють і запроваджують у нових, сучасних формах вбрання.

Висновки. Сьогодні, коли на державному рівні виникає потреба у фахівцях високого професійного рівня – дизайнерах одягу, які будуть створювати кращі зразки сучасного одягу Черкащини, що базується на народному костюмі Наддніпрянщини, як багатогранної культурної складової України. Черкаські митці, викладачі вищої школи, готують фахівців для забезпечення соціальних потреб і в тому числі готують базу для розробки проектів з дизайну одягу для міжнародної туристичної програми “Золота підкова Черкащини”.

Становлення Черкаської школи дизайну одягу, що має на меті збереження і розвиток у сучасних ліній та рис з елементами народного одягу етнографічних груп краю, який стимулює суспільство для виокремлення, збереження і утворення образу краю, який зберігає кращі традиції та етнографію українського народу.

Поглибленні знання героїчної історії та етнографії, що базуються на кращих зразках народного вбрання Наддніпрянщини, Поділля, Полтавщини допомагають майбутнім дизайнерам створити сучасний народний одяг, який допоможе показати народам Землі свою національну єдентичність у відбудові українського суспільства.

Література:

1. Павлуцький Г.Г. Історія українського орнаменту. – К.
2. Селівачов М.Р. Лексикон української орнаментики. – К.- Редакція вісника “Ант”, 2005.- 400с.; іл.
3. Селівачов М.Р. Народна українська творчість у сучасному українському мистецтві // Народна творчість та етнографія, №1, 1986.- с. 39.
4. Українська радянська енциклопедія в 12 т. - К.: Головна редакція АН УРСР, 1977 – 1985.
5. Уманцев Ф.С. Мистецтво давньої України. - К.: Либідь, 2002.- 328 с.
6. Шероцький К. Очерки по истории декоративного искусства Украины.- К.: 1914.- 54 с.

Надійшла до редакції 1.04.2010